

PHÁT HUY NĂNG LỰC TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN TRONG CÁC MÔN CHUYÊN NGÀNH MỸ THUẬT

| PHAN THỊ HIỀN

Email: phanthihien@ukh.edu.vn
Trường Đại học Khánh Hòa

PROMOTING STUDENTS' SELF-STUDY CAPACITY IN FINE ART SUBJECTS

TÓM TẮT

ABSTRACT

Mỹ thuật là một ngành đặc thù và dạy học mỹ thuật có xu hướng là một hoạt động mang tính độc lập sáng tạo. Thực tế cho thấy giáo dục không đơn giản chỉ là sự hoạt động của thời gian trên lớp với giảng viên mà cần có thời gian cho sinh viên tự học. Nghiên cứu bộ môn chuyên ngành mỹ thuật là một dạng lao động trí óc kết hợp với lao động của đôi bàn tay, môn học chủ yếu là giờ thực hành và được tiến hành trong một không gian, thời gian nhất định.

Ngoài thời gian hướng dẫn có giảng viên, còn một nửa thời gian học của sinh viên là “tự học”; giờ học thực hành này khác với các môn học lý luận ở chỗ sinh viên bắt buộc phải có mặt trên lớp. Vì vậy phát huy năng lực “tự học” của sinh viên như thế nào để bài học đạt hiệu quả là điều mà giảng viên nào cũng trăn trở.

Từ khóa: Năng lực tự học, sinh viên, mỹ thuật

Fine art is a specific discipline and art teaching that tends to be an independent creative activity. Reality shows that education is not simply an activity of time in class with teachers, but it takes time for students to self-study. Studying the art major is a form of mental labor combined with the labor of the hands; the subject is mainly practice hours and is conducted in a certain space and time. In addition to the time of instruction with a teacher, half of the student's study time is "self-study"; this practical class differs from the theoretical course in that students are required to be present in class. Therefore, promoting the ability of students to "self-study" how to make the lesson effective is something that every lecturer is concerned about.

Keywords: Self-study ability, students, Fine art

Mở đầu

Tự học là một hoạt động độc lập, tự giác, chủ động, sáng tạo trong việc tự suy nghĩ, khám phá, nghiên cứu nhằm nắm bắt, trau dồi, nâng cao tri thức và kỹ năng từ nhiều nguồn khác nhau, biến nó thành sở hữu của chính bản thân người học. Như vậy, có thể hiểu khái niệm “Năng lực tự học” là khả năng tư duy, sử dụng kiến thức, vận dụng kỹ năng và những phẩm chất cần thiết trong quá trình độc lập, chủ động, tự giác, sáng tạo trong học tập, khám phá và nghiên cứu nhằm nắm bắt, trau dồi, nâng cao tri thức và kỹ năng.

1. Tự học và năng lực tự học của sinh viên trong các môn chuyên ngành mỹ thuật

Dạy học là dạng hoạt động cộng tác, giảng viên phải có nhiệm vụ cùng làm việc, giúp sinh viên nắm vững những tri thức, kỹ năng, kỹ xảo tương ứng về một lĩnh vực chuyên môn nhất định. Giảng viên cần coi sinh viên là đối tượng trung tâm để hướng dẫn, gợi mở, đưa ra các mục tiêu, yêu cầu cụ thể từng bài, đề từ

đó sinh viên nắm được đối tượng, phương pháp, khái niệm, quy luật, lý thuyết, học thuật của môn học.

Đặc điểm môn học Mỹ thuật là môn học thuộc lĩnh vực giáo dục nghệ thuật. Trong chương trình giáo dục Cao đẳng, Đại học môn Mỹ thuật phát triển ở sinh viên năng lực mỹ thuật, biểu hiện của năng lực thẩm mỹ trong lĩnh vực mỹ thuật; đồng thời góp phần cùng các môn học và hoạt động giáo dục khác hình thành, phát triển ở học sinh các phẩm chất chủ yếu và năng lực chung, đặc biệt là giáo dục ý thức kế thừa, phát huy văn hoá nghệ thuật dân tộc phù hợp với sự phát triển của thời đại.

1.1. Thực trạng tự học các môn chuyên ngành mỹ thuật của sinh viên hiện nay

Các ngành nghệ thuật nói chung và mỹ thuật nói riêng không phải là lựa chọn của số đông. Nguồn tuyển sinh vào các trường nghệ thuật ngày càng ít, có những ngành hiếm hoặc không có người học nên phải

EDUCATION

hạ thấp điều kiện tuyển sinh dẫn đến chất lượng đào tạo có phần suy giảm. Đa số các trường mỹ thuật hiện nay đã không còn quá nặng nề đào tạo kiến thức hàn lâm, để bắt kịp xu hướng của thế giới thì chương trình học của các trường liên tục thay đổi để phù hợp và hiện đại hơn.

Đối với một số môn học chuyên ngành đồ họa, cần lắm các thiết bị hiện đại, hệ thống internet mạnh đáp ứng nhu cầu học tập của sinh viên. Công nghệ thông tin là một trong những trợ thủ đắc lực của ngành Thiết kế đồ họa, nội thất. Tạo cơ hội để sinh viên ở cả 2 ngành học trên có cơ hội tiếp cận những công nghệ mới về 2D, 3D, kỹ xảo, đồ họa... ngay tại trường.

2.2. Giải pháp nhằm phát huy năng lực tự học cho sinh viên trong các môn chuyên ngành mỹ thuật

2.2.1. Nâng cao nhận thức về môn học chuyên ngành

Người ta thường nói có năng khiếu, là có hoa tay, có thể vẽ giỏi từ bé. Trong thực tế, hầu như ai cũng có khả năng vẽ từ nhỏ, việc đùa nghịch với bút vẽ là niềm vui của mọi đứa trẻ. Nhưng cái chính là sự say mê đã chọn ra những đứa trẻ có năng khiếu. Do đam mê, chúng đã xem, ghi nhận hoặc vẽ hàng ngày và vô hình chung đã trở thành đối tượng tự đào tạo, nhờ đó có khả năng vượt trội so với bạn bè.

Quá trình học tập, sinh viên cần nhận thức rõ mục tiêu, chuẩn đầu ra của học phần, có liên hệ vận dụng kiến thức trong mỗi bài vào trong thực tiễn ngành nghề. Về nội dung cần hiểu được cấu trúc nội dung các bài học của học phần, qua đó có những chuẩn bị cho việc học. Về yêu cầu mức độ đạt được có những yêu cầu cụ thể trước mỗi bài thực hành, cần phải phân tích chi tiết yêu cầu sát với ngành nghề.

Nhận thức đúng thì hành động mới đúng, vì thế ngay từ đầu người học phải xác định rõ ràng là học để có tri thức và kỹ năng phục vụ cho hoạt động nghề nghiệp, hoạt động thực tiễn và cuộc sống sau này; đồng thời học ở bậc đại học, nhất là trong điều kiện đào tạo theo tín chỉ thì tự học là một yêu cầu bắt buộc và đòi hỏi ở mức cao, thiếu nó quá trình học tập khó có thể đạt được kết quả tốt. Từ nhận thức như vậy người học mới có tinh thần tích cực đối với hoạt động tự học và do đó, mới có ý thức thường xuyên nâng cao năng lực tự học của bản thân.

Học mỹ thuật phải có đam mê. Nếu không có đam mê, rất khó để sinh viên hứng thú tiếp tục học hỏi. Một khi có đam mê với môn học hay ngành nghề yêu thích, sinh viên sẽ sẵn sàng dành thời gian tìm hiểu, kiên nhẫn và tập trung vào vấn đề học tập mà bản thân quan tâm. Nhưng làm thế nào để khơi dậy đam mê của sinh viên trong quá trình học tập? Rõ ràng vai trò của việc định hướng môn học, ngành học là rất quan trọng. Nếu như giảng viên thường đưa ra những vấn

đề hay và khuyến khích sinh viên tìm hiểu sâu hơn về môn học, thì chắc chắn sẽ kích thích tinh thần học tập của sinh viên hơn. Bên cạnh đó, sinh viên cũng có thể tìm hiểu qua sách và thông qua các buổi tọa đàm, chia sẻ kinh nghiệm để hiểu hơn về bản thân, từ đó xây dựng được đam mê trong học tập của chính mình. Nhờ có đam mê, năng lực tự học sẽ được cải thiện rõ rệt. Trong cuốn “Tự học – Một nhu cầu thời đại”, tác giả Nguyễn Hiến Lê (2003) cho rằng “Cái thú tự học cũng giống cái thú đi chơi bộ ấy. Tự học cũng là một cuộc du lịch, du lịch bằng trí óc, một cuộc du lịch say mê gấp trăm lần du lịch bằng chân, vì nó là du lịch trong không gian lẫn thời gian”(tr.79).

Ngoài đam mê, sinh viên phải đón đầu được xu thế hiện nay, mỹ thuật ứng dụng là một trong những ngành nghề quan trọng góp phần vào sự nghiệp phát triển của đất nước và rất cần thiết để góp phần trang bị một cách cơ bản, toàn diện cho con người. Xã hội sống, tồn tại và phát triển tốt chính là nhờ ngành Giáo dục, một ngành quan trọng, mũi nhọn nhất trong đời sống xã hội, Vai trò mỹ thuật ứng dụng là: Thiết kế kiểu dáng sản phẩm - thúc đẩy tăng trưởng nền kinh tế hàng hóa - tạo dựng nền văn hóa thẩm mỹ và nhận thức xã hội - tạo dựng bản sắc thương hiệu dân tộc. Vì vậy vai trò đào tạo ngành mỹ thuật ứng dụng là hết sức quan trọng, tình hình này đặt trước mắt nhiệm vụ vô cùng cấp thiết khi đất nước đang đổi mới hội nhập quốc tế. Đất nước đang đòi hỏi chúng ta phải chứng tỏ tài năng, tâm huyết của người nghệ sỹ, nghệ nhân, của nhà khoa học - cả dân tộc đang đòi hỏi những sản phẩm thiết kế mỹ thuật ứng dụng thể hiện đầy đủ cả trình độ tư tưởng, ý thức thẩm mỹ, giá trị nghệ thuật, có như vậy bộ mặt của xã hội được nhìn nhận và đánh giá tốt qua từng thời kỳ lịch sử.

Sự phát triển nhanh chóng của khoa học kỹ thuật hiện đại cũng góp phần thúc đẩy tương hỗ cho sự sáng tạo mỹ thuật ứng dụng. Việc định hướng đào tạo nguồn nhân lực mỹ thuật ứng dụng phải xuất phát từ những phân tích khoa học về xu thế phát triển kinh tế - xã hội và khoa học - công nghệ nói chung cũng như về sự phát triển của mỹ thuật ứng dụng nói riêng. Theo Nguyễn Lan Hương (1019): “Hoạt động của mỹ thuật ứng dụng nói chung là một quá trình thể hiện sự kết hợp thống nhất và hài hòa các kiến thức kinh tế - xã hội - khoa học - kỹ thuật - văn hóa - nghệ thuật và tổ chức - quản lý. Người làm mỹ thuật ứng dụng phải hình dung được những ảnh hưởng về kinh tế - chính trị - xã hội và văn hóa của những quyết định và sản phẩm của mình.”(tr.15-28). Ngoài các cộng tác viên quen thuộc như các kỹ sư, các chuyên gia công nghệ, các nhà kinh tế, quản lý, các nghệ sỹ tạo hình, ngày nay mỹ thuật ứng dụng còn có quan hệ chặt chẽ với các chuyên gia xã hội học, tâm lý xã hội, văn hóa, tin học, bảo vệ môi trường v.v. Sản phẩm mỹ thuật ứng dụng được tạo nên và tồn tại trong thời gian dài.

EDUCATION

Thiết kế là yếu tố quyết định kiểu dáng của sản phẩm. Không những thế nó còn có tầm quan trọng trong chính sách thương mại, đóng vai trò quyết định sự lớn mạnh của công ty.

Vì vậy sự khác biệt duy nhất của sản phẩm trong cạnh tranh được nhờ vào hoạt động của mỹ thuật ứng dụng. Vì vậy người làm mỹ thuật ứng dụng phải biết phân tích, dự đoán xu thế phát triển để tổng hợp và đưa ra các giải pháp đáp ứng yêu cầu phát triển. Điều đó đòi hỏi trình độ kiến thức của những người làm mỹ thuật ứng dụng phải đi trước một bước, phải đón trước sự phát triển của xã hội.

Như vậy, mục tiêu đào tạo mỹ thuật là đào tạo con người có kiến thức và kỹ năng cao, có đạo đức, có kỷ luật, có trách nhiệm, có tư duy năng động, khả năng làm việc độc lập, có tinh thần hợp tác và khả năng tổ chức lao động hợp tác, có thói quen tự học, tự nâng cao trình độ để có thể đáp ứng yêu cầu luôn luôn mới và có khả năng vươn lên những trình độ học vấn cao hơn khi cần thiết. Để đạt được mục tiêu trên, các trường đào tạo mỹ thuật phải được tổ chức theo mô hình mới, đa dạng hóa các loại hình đào tạo và chương trình học tập, bảo đảm cơ hội học tập mở rộng cho mọi người, ở bất cứ đâu, bất cứ lúc nào và với bất cứ hình thức nào trên cơ sở sử dụng rộng rãi và có hiệu quả công nghệ thông tin có như vậy thì nhận thức và thị hiếu được trang bị một cách cơ bản, toàn diện cho con người. Khác với mô hình truyền thống, ngày nay nhà trường phải là nơi học tập với nhiều ngành nghề, trình độ và thời gian khác nhau. Khi công nghệ thông tin tạo điều kiện hình thành một cách rộng rãi các hệ thống cung cấp thông tin - tri thức thì tính độc quyền của nhà trường sẽ không còn và thay vào đó là một môi trường cạnh tranh lành mạnh giữa các cơ sở đào tạo, các hình thức đào tạo, các phương pháp đào tạo v.v. nhằm một mục đích chung cao cả. Một khi nghệ thuật được coi trọng thì người học nghệ thuật sẽ ngày càng nhiều hơn để đáp ứng nhu cầu xã hội.

2. Đổi mới phương pháp dạy, học theo hướng cho sinh viên tự học, tự nghiên cứu

Phương pháp học tập là cách thức hoạt động của người học trong quá trình tiếp nhận, khám phá và xử lý thông tin nhằm hình thành tri thức và kỹ năng. Phương pháp học tập cũng có vai trò rất quan trọng đối với kết quả học tập. Nếu người học tìm được phương pháp học phù hợp với bản thân, với phương thức đào tạo và đặc điểm môn học thì việc tiếp thu sẽ thuận lợi, không mất quá nhiều công sức, thời gian và hiệu quả học tập sẽ cao. Từ đó, nó kích thích và phát huy được khả năng tiềm ẩn trong mỗi con người.

Phương pháp giảng dạy của giảng viên có vai trò rất quan trọng và tác động trực tiếp đến việc tự học của sinh viên. Nếu giảng viên áp dụng các phương pháp

giảng dạy tích cực, đóng vai trò là người hướng dẫn, đề cao việc tự học, tự nghiên cứu của sinh viên, yêu cầu sinh viên phải chủ động đọc, khai thác các nguồn tư liệu, tăng cường thảo luận; đề thi, kiểm tra không ngoại trừ những phần giảng viên yêu cầu đọc thì chắc chắn sinh viên sẽ phải tăng cường tự học, tự nghiên cứu. Mặt khác, tinh thần tự học của sinh viên còn phụ thuộc vào việc giảng viên định hướng, hướng dẫn cho sinh viên về mục đích và động cơ học tập, về các phương pháp học tập và tự kiểm tra, đánh giá một cách hiệu quả.

Vai trò của giảng viên hướng dẫn dạy học của người thầy vô cùng quan trọng, giảng viên phải có trình độ chuyên môn sâu rộng, có trình độ sư phạm lành nghề, có đầu óc sáng tạo và nhạy cảm mới có thể hướng dẫn, tổ chức các hoạt động của sinh viên mà đôi khi các hoạt động này diễn biến ngoài tầm kiểm soát của giảng viên. Vì vậy, việc rèn luyện thói quen tự học, tự nghiên cứu là vấn đề quan trọng trong trường đại học. Giảng viên giảng dạy không chỉ đưa ra kiến thức mà phải chuyên sang dạy phương pháp học, nhất là phương pháp tự học. Từ dạy học thông báo, giải thích, minh họa, giảng viên phải còn là người thiết kế, lên kế hoạch tổ chức hướng dẫn các hoạt động độc lập hoặc theo nhóm, để sinh viên tự lực chiếm lĩnh tri thức mới, hình thành các kỹ năng, thái độ mới theo yêu cầu của chương trình đào tạo.

Các hoạt động liên quan đến vấn đề tự học: Đó là các hội thảo, tọa đàm trao đổi kinh nghiệm, sinh hoạt khoa học như Seminar, chuyên đề, hội giảng, cuộc thi nghiên cứu,... cùng các chính sách khuyến khích, cổ vũ phong trào tự học và động viên, khen thưởng kịp thời những tấm gương tự học. Các hoạt động này nếu làm tốt sẽ tạo môi trường và động lực kích thích hoạt động tự học trong sinh viên.

Tự học và sáng tạo: Khác với các ngành nghề học khác, học mỹ thuật đòi hỏi sự tự học và sáng tạo ngay từ đầu. Các ngành học khác, sinh viên đón nhận tri thức. Còn với mỹ thuật cho dù bất cứ môn học thực hành nào, người học cũng cần phải tự tay mình làm ra ngay một sản phẩm của riêng mình, đó có thể là các bài hình họa đầu tiên như vẽ khối hay bài trang trí chép hoa lá. Việc tự chia nhóm để làm bài tập thực hành là rất cần thiết khi học chuyên ngành mỹ thuật. Bởi “giá trị mang tính giáo dục mà yêu cầu về đào tạo đặt ra là thông qua các bài tập cơ bản, sinh viên nhận thức được hệ thống của trật tự thị giác và hiểu được những tiền đề cơ bản cần thiết làm chỗ dựa cho hoạt động sáng tác của mình”(Lê Huy Văn- Trần Từ Thành, 2010, tr.11).

Việc tự học và nâng cao chất lượng hoạt động này không thể thiếu nguồn học liệu cần thiết, cập nhật và phong phú, bởi nó tác động trực tiếp đến năng lực tự

EDUCATION

học của sinh viên. Nếu giáo trình và các tài liệu học tập có chất lượng tốt, không chỉ đơn thuần cung cấp thông tin, mà còn nêu ra vấn đề và hướng dẫn cách giải quyết, có nhiều ví dụ dẫn chứng thực tế tương thích với nội dung thì sẽ giúp người học vừa lĩnh hội được tri thức, vừa rèn luyện được khả năng tư duy, phương pháp giải quyết vấn đề.

3. Kiểm tra, đánh giá năng lực tự học của sinh viên

Một đặc trưng quan trọng của học mỹ thuật là việc dạy kỹ năng thực hành, các kỹ thuật chuyên môn sâu. Những kỹ năng này không thể chỉ giảng dạy về mặt lý thuyết mà cần có sự giảng dạy trực quan cụ thể, theo kiểu “cầm tay chỉ việc”. Đây là một kiểu dạy thợ thủ công thuần túy, có nhiều người phê phán lối giảng dạy này cho rằng thiếu tính khoa học, nhưng trên thực tế không có kiểu dạy nào có thể thay thế. Mỹ thuật là một ngành nghệ thuật tạo hình, không có một sự đánh giá chính xác tuyệt đối, mọi nhận định về đẹp xấu, đúng sai hoàn toàn do nhận định chủ quan. Do đó cần có một cơ cấu thẩm định theo hội đồng, đánh giá kết quả theo số đông đồng thuận. Thậm chí việc chấm bài có thể mở rộng với sự tham gia của sinh viên và có giáo viên khác để có tranh luận để tìm một kết quả mang tính khách quan và thống nhất cao.

Giảng viên thiết kế và tạo môi trường cho phương pháp “tự học” đạt hiệu quả, khuyến khích, ủng hộ, hướng dẫn hoạt động của sinh viên. Thử thách và tạo động cơ cho sinh viên. Dạy học mỹ thuật là một quá trình cộng tác giữa thầy và trò, phát huy tối đa tính độc lập sáng tạo của sinh viên kết hợp với sự hướng dẫn của giảng viên. Qua đó giúp sinh viên nhận thức, chấp nhận giải quyết và tìm kiếm lời giải cho chính mình. Đặc trưng độc đáo của hoạt động này là sự tiếp thu tri thức, kỹ năng, kỹ xảo của sinh viên, quá trình xây dựng và củng cố phải được tiến hành trong khi học một bài học cụ thể của hoạt động tư duy sáng tạo. Phương pháp tự học là cầu nối giữa học tập và nghiên cứu khoa học, nó đảm bảo thành công trong học tập và nghiên cứu khoa học là khả năng phát hiện kịp thời và giải quyết hợp lý những vấn đề nảy sinh trong thực tiễn. Rèn luyện cho người học có được kỹ năng, phương pháp, thói quen tự học, biết linh hoạt ứng dụng những điều đã học những tình huống mới, biết tự lực phát hiện và giải quyết những vấn đề đặt ra thì sẽ tạo cho họ lòng ham học, khơi dậy tiềm năng vốn có của mỗi người.

Kết luận

Ngày nay giáo dục đại học thường nhấn mạnh đến hoạt động trong quá trình dạy học, cố gắng tạo ra sự chuyển biến từ học tập thụ động sang tự học chủ động. Ngành mỹ thuật là một môn nghệ thuật vừa mang sự lãng mạn của hội họa, vừa đòi hỏi sự tỉ mỉ của điêu khắc và sự sáng tạo của đồ họa. Nó mang cái đẹp đến với thế giới và tôn vinh cái đẹp bằng những

tác phẩm tuyệt vời sống mãi với thời gian.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Lan Hương, 2019, *Vai trò của Design trong đời sống xã hội*, Nxb Thế giới.
2. Nguyễn Hiến Lê, 2003, *Tự học - một nhu cầu thời đại*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
3. Lại Thế Luyện, 2014, *Kĩ năng tự học suốt đời*, Nxb Thời đại, Hà Nội.
4. Đinh Thị Nguyệt, 2010, *Quản lý quá trình “tự học” của sinh viên mỹ thuật nhằm nâng cao chất lượng dạy học*, tr. 6, *Hội thảo Giáo dục nghệ thuật và cuộc sống*, Trường Sư phạm nghệ thuật Trung ương, Hà Nội.
5. Phạm Viết Song, 2003, *Tự học vẽ*, Nxb Giáo dục.
6. Nguyễn Cảnh Toàn, 2011, *Xã hội học tập, học suốt đời và các kĩ năng tự học*, Nxb Dân trí, Hà Nội.
7. Lê Huy Văn- Trần Từ Thành, 2010, *Cơ sở tạo hình*, NXB Mỹ thuật, Hà Nội.
8. <https://tuhoc.com.vn/hoc-tap-suot-doi/>